

MARAL TALİBOVA
 BDU, Tarix fakültəsi, b/m.
 e-mail: eyvazova158@mail.com

ŞAĞIRDLƏRDƏ TARİXİ TƏSƏVVÜRLƏRİN YARANMASI VƏ TARİXİ ANLAYIŞLARIN TƏŞƏKKÜLÜ

Açar sözlər: xronologiya, zamanca lokallaşdırma, tarixi təsəvvür, tarixi anlayış

Ключевые слова: хронология, локализация по времени, исторические представления, историческое понятие

Descriptive information: chronology, localization by time, historical understand in, common history terms

Tarixi hadisələr müəyyən məkan və zaman daxilində baş verir. Tarixi faktın xüsusiyyəti onun malik olduğu zaman daxilində müəyyən edilməsidir. Yalnız hadisələrin baş verdiyi vaxtı müəyyən etdikdən sonra, onların əvvəlki və sonrakı hadisələrlə əlaqəsini, səbəb və nəticələrini müəyyən etmək olar. Ümumtəhsil məktəblərində tarixin öyrənilməsi tələb edir ki, şagirdlər tarixi hadisələri zaman daxilində təsəvvür etməyi bacarsınlar, bu və ya digər hadisənin nə vaxt baş verdiyini təyin edə bilsinlər. “Keçmiş haqqında şagirdlərin ən mükəmməl təsəvvürləri, əgər onlar müəyyən vaxt haqqında təsəvvürə malikdirsə, tamamilə zaman daxilində inkişaf edən tarixi biliyə əsaslanır. (1,157)

Vaxt haqqında təsəvvürlər tədricən V sinifdə tarix təlimi gedişində inkişaf etdirilir ki, bu zaman «boş» əsrlər hadisələrlə dolmağa başlayır, hadisələr isə xronoloci cəhətdən ardıcıl sıralara düzülür. Beləliklə, ibtidai sinifdə vətən tarixi materialı üzərində tarixi vaxt haqqında, hadisələrin ardıcılığı haqqında məktəblinin təsəvvürü inkişaf etdirilir, keçmiş haqqında təsəvvürlərə məlum xronoloci qayda daxil edilir. İlk öncə, əsr və minillik haqqında şagirdlərin təsəvvür və anlayışlarını dəqiqləşdirmək lazımdır.

Xronologiyayı mənimsəmək və uzaq keçmiş haqqında təsəvvürləri inkişaf etdirmək üçün vaxt lenti dərstdə tətbiq edilən mühüm vasitədir. Vaxt lentini müəllim və ya şagird asanlıqla düzəldə bilər. Lentini ağ tərəfində əsrlərin bölgüsü aparılır, sonra isə müəllimin rəhbərliyi ilə məktəblilər vaxt lentinin üzərində müxtəlif əsrlərin ən mühüm hadisələrinin tarixləri olan kiçik plakatları bərkidirlər və hər dəfə adı çəkilmiş hadisənin neçə il və ya əsr qabaq baş verdiyini hesablayırlar. Bu qayda ilə əsrlərin hesabını eramızın və ya eramızdan əvvəlki tarixin canlandırılması ilə öyrənmə bilirlər. Tarixin bu bölgüsü haqqında məktəblini məlumatlandırmaq vacib və məqsədə müvafiqdir. (2)

Əsrlərin alimlər tərəfindən qəbul edilmiş şərti hesablanmasını izah edərək, zaman məhfumunu ifadə edən amilləri aydınlaşdırmaq zəruridir. Bu məqsəd ilə tarix dərslərində eramıza, həmçinin eramızdan əvvəlki tarix hesabına dair suallar, məsələlər və tapşırıqlar verilməsi mühüm metodiki işdir.

VI sinifdə «Qədim dünya tarixi» kursu keçildiyi bütün müddətdə şagirdləri «əks» hesablamağa alışdırmaq lazımdır. Bunun üçün müxtəlif tarixi hesablamaları əks etdirən sualların verilməsi şərtidir. Məsələn, Hammurapinin (e.ə.1792-1750) 42 il davam edən padşahlığı nə vaxt qurtarmışdır? və.s.

Müəllimin müntəzəm olaraq iş aparmasına baxmayaraq, məktəblilər hələ uzun müddət xronoloci səhvə yol verə bilirlər. Çünki bu onlar üçün həqiqətən çətindir. Əvvəl tarix dərslərində bütün xronoloci materialı əhatə edən əsas və mühüm prinsip vaxt xətti hesab olunurdusa, yalnız xronologiya ilə işləmək çıxış cəhəti kimi qiymətləndirilirdisə, sonradan şagirdləri xronologi yaddaşlar vasitəsilə sinxron cədvəlin ən sadə formasından bütün kurs üzrə yekun xronoloci cədvəlin öyrənilməsinə və sinxron cədvəllərin müqayisəsinə doğru istiqamətləndirmək əsas meyar hesab olunur. Bunların hamısı xronologiyayı dərk etmək, mənimsəmək vasitəsi olmaq etibarilə adi və mürəkkəb sinxron və xronoloci cədvəllərə keçməyə imkan verir. (3,73)

Xronoloci tarixləri şüurlu surətdə möhkəmləndirməyin praktikada başqa üsulları da tətbiq edilir. Bu tarixi hadisələrin uzunluq müddətinin müəyyən edilməsi ilə ola bilər. Məsələn, XVI əsrdə Səfəvilərlə Osmanlı dövləti arasında müharibə kiçik fasilələrlə neçə il davam etmişdir? Sonra müasir dövrdən başlayaraq illəri hesablamaq üsulu. Məsələn, Nizami Gəncəvi neçə il bundan əvvəl yaşamışdır? (1141-1209) və s.

Metodika xronologiyanın dərk olunaraq möhkəmləndirilməsinin müxtəlif üsullarını tövsiyə edir. Xronologiyayı mənimsəmək nəinki tarixləri yadda saxlamaq, həm də tarixi hadisələrin ardıcılığını yaxşı təsəvvür etmək və onların arasındakı əlaqəni başa düşmək imkanı verir. Buna görə də xronoloci materialın təkrarını tarixi əlaqələr üzrə aparmaq daha yaxşıdır. Məsələn, Almaniyada 1525-ci il kəndli müharibəsini öyrənərkən, orta əsrlərdə hansı kəndli üsyanlarının şagirdlərə məlum olduğunu yada salmaq uyğun olar. Bunun üçün Fransada 1358, İngiltərədə 1371 və s. kəndli üsyanlarını və onlar haqqında bilgiləri xatırlatmaq lazımdır.

Hadisələrin təqvimləri və sadə xronoloci cədvəllər nəinki tarixləri möhkəmləndirməyə, həm də öyrənilən hadisənin inkişafında əsas mərhələləri aşkara çıxarmağa kömək edirlər.

Sinxron cədvəl ayrı-ayrı ölkələrin tarixində olan hadisələrin və ya ictimai həyatın müxtəlif cəhətlərinə aid təzahürlərin baş verməsinin eyni vaxta təsadüf etməsini əks etdirir. Sinxron cədvəllər müxtəlif ölkələrin tarixində olan hadisələr arasında əlaqələrin yaranmasını anlamağa, şagirdlərin tarixi prosesin ümumi qanunauyğunluqlarını və ayrı-ayrı ölkələrin inkişaf xüsusiyyətlərini dərk etməsinə kömək edir. (4,289)

Metodistlərdən bəziləri göstərir ki, konkret tarixi təsəvvürlər, tarixi anlayışların təşəkkül tapmasının əsasıdır. Doğrudur, məktəblinin hafizəsində həkk olunmuş keçmişin obraz və mənzərələrinin dairəsi genişləndikcə və məzmunu zənginləşdikcə onlar əsasında xülasə edilmiş anlayışlar sistemi daha da məzmunlu və çevik olur. Tipik tarixi obraz ümumi anlayışdan fərqli olsa da, eyni zamanda ümumiləşdirmədir. (5,132)

Tarixi təsəvvürlərin təşəkkülü ilə yanaşı tarixi təsəvvürləri yaratmaq sahəsindəki işin öz müstəqil idrak və təhlil əhəmiyyəti vardır. K.D.Uşinskinin dediyi kimi: "Daha çox bilik əldə etdikcə və bu xam materialı daha yaxşı işlədikcə, idrak daha çox inkişaf edir və daha da güclü olur. Tarixi keçmişin hadisələri bilavasitə hissi qavrayış cismi kimi şagirdlərə təqdim oluna bilməz; onlar təkrar olunmur və təzələnmirlər». (6,246) «Tarix materialı şagirdlərə başlıca olaraq vasitəli formada hadisələr haqqında nəgıl kimi, müəllimin şifahi şərhində və dərslərin mətnində verilir. (7,28)

Şagirdlərdə konkret tarixi təsəvvürlər, hər şeydən əvvəl müəllimin canlı nitqinin köməyi ilə, tarix materialının müəllim tərəfindən parlaq surətdə izah edilməsi yolu ilə yaradılır. Hər bir tarix müəllimi bilir ki, tarixi hadisələr haqqında təkcə bir şifahi təsvirin köməyi ilə dəqiq və mükümməl tarixi təsəvvürlər təmin etmək necə çətindir. Ona görə də həm aşağı siniflərdə, həm də yuxarı siniflərdə tarix dərslərində müəllim elə natiq olmalıdır ki, onun tarixi hadisələr haqqında verdiyi məlumatlar şagirdlərdə olan konkret tarixi təsəvvürlərin zəmini üzərində qurulmuş olsun. Bu da müəllimin şərh zamanı konkretləşdirmənin müxtəlif vasitə və üsullarının köməyi ilə əldə edilir.

Tarixi keçmiş haqqında şagirdlərdə canlı təsəvvürlər aşağıdakı metodların köməyi ilə yaradılır: müəllimin canlı nitqi, onun təsirli nəqletməsi, konkretləşdirmənin müxtəlif vasitə və üsulları ilə əsaslandırılmış şəkili təsvir, aydın xarakteristika ilə; təsviri və maddi əyani vasitələrin tətbiqi vasitəsilə; bədii ədəbiyyatdan istifadə edilməsi yolu ilə. (8,49)

Şagirdlərdə keçmiş haqqında təsəvvür yaratmaq işi təkcə tarix dərsləri ilə məhdudlaşmır. O, sinifdən kənar işlə də geniş surətdə həyata keçirilməlidir.

Tarixi təsəvvürlər kimi, tarixi anlayışlar da obyektiv tarixi gerçəkliyin bizim şüurumuzda inikasındır, lakin onlar bu gerçəkliyi daha dərinə, daha tam və daha geniş əks etdirirlər: tarixi anlayışda küllü miqdarda tarixi hadisələrin mühüm ümumi xüsusiyyətləri qavranılmış və əks olunmuşdur. (8,177)

Tarixi anlayışların təşəkkülü məsələsini həll edərkən, tarixi təsəvvürlər yaratmaq vəzifəsindən onun mühüm fərqlərini nəzərə almaq lazımdır. Təsadüfi deyildir ki, tarixi təsəvvürlərə tətbiqə «məmlə

gəlmə», «yaradılma» terminlərindən istifadə edilir. Anlayışlarda isə «təşəkkül» haqqında söhbət gedir. Məktəblidə tarixi təsəvvürlərin xeyli hissəsi tədris prosesindən asılı olmayaraq qeyri-ixtiyari yaranır (bədi tarixi ədəbiyyat oxumaqla, tarixi kino filmləri seyr etməklə, tarixi mövzuya aid televiziya verilişlərini izləməklə və digər vasitələrin köməyi ilə).

Şagirdlərdə tarixi təsəvvürlər çox müxtəlif olur. Lakin tarixi anlayışlar hamı üçün dəqiq, aydın, birmənalı, yəni eyni olmalıdır. Müəllim şagirdlərin anlayışlarındakı yanlışlıqları düzəltməlidir, anlayışlar şagirdlər tərəfindən passiv deyil, şüurlu surətdə mənimsənilməlidir. Təcrübə göstərir ki, tarixi anlayışlar o halda şüura möhkəm surətdə daxil olur ki, onlar şagirdlər tərəfindən fəal zehni işin gedişində mənimsənilmiş olsun. (9,21)

Tarixi anlayışların təşəkkülü metodikası haqqında ilk addım XX əsrin 30-cü illərdə atılmış, II Dünya müharibəsindən sonrakı illərdə metodikanın əsas problemlərindən birinə çevrilmişdir. Məktəb tədrisində tarixi anlayışların təşəkkülü problemi Metodikada ciddi mübahisəyə səbəb olmuşdur. Məsələn, «Tarixi öyrənməyin hansı mərhələsində dövlətin meydana gəlməsi məsələsi»ndə diskussiya iştirakçılarının əksəriyyəti belə bir nöqtəyi-nəzərə tərəfdar çıxırdılar ki, «dövlət» anlayışını təşəkkül etdirməyə dövlətin idarə aparatı və funksiyaları haqqında şagirdlərdə təsəvvürlər yaratmaqdan deyil, onun meydana gəlməsi haqqında nağıldan, meydana gəlməsi səbəblərini açıb göstərməkdən başlamaq lazımdır. Lakin dövlət haqqında məsələ elə bir problemdir ki, məktəblilər məktəb kursu materiallarında onu öyrənirlər, dövlət kimi mürəkkəb tarixi hadisənin təşəkkülü prosesini mənimsəməyə çalışırlar. (9,16) Xüsusilə, siniflərin yaranması ilə dövlətin meydana gəlməsi arasındakı əlaqəni başa düşmək şagirdlər üçün çətin məsələdir. Onlarda siniflər və quldarlıq dövləti haqqında konkret təsəvvürlər yaratmaq, zorakılıq aparatı olan dövlət haqqında tarixi təsəvvür yaradıldıqdan sonra bu cür aparatın nə vaxt, nəyə görə yaradıldığını aydınlaşdırmaq lazımdır. Şübhəsizdir ki, dövlət haqqında anlayışı təşəkkül etdirməyi müvafiq anlayışların əmələ gəlməsi ilə qırılmaz vəhdətdə aparmaq lazımdır, həm də əlaqə şagirdlərin yaş xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla aparılmalıdır.

«Dövlət tarixi anlayışını qədim və müasir dövrlə əlaqədə açıb göstərmək, dünya tarix səhnəsində mövqe tutan iri və xırda dövlətlər, onların inkişafı və münasibətləri məsələlərini aydınlaşdırmaq maraq doğurur.

Məktəb tarix kursunda tarixi anlayışların bir neçə qrupunu göstərmək olar: tarixi hadisələri əks etdirən və ümumiləşdirən, müəyyən bir ölkənin tarixində müəyyən bir dövr üçün səciyyəvi olan xüsusi tarixi anlayışlar. Məsələn, «Patrisilər», «plebeylər», «tribunlar» anlayışları – Roma quldarlıq respublikasının tarixini əks etdirir və s.

Xüsusi tarixi anlayışlar nisbətən sadədir və şagirdlər onları bir neçə dərstdə başa düşürlər. Lakin kursu həddən artıq xüsusi anlayışlarla yükləmək olmaz. Eyni zamanda bu anlayışların son dərəcə məhdudlaşdırılması da tədrisi lazımı konkretlikdən məhrum edər və məzmunu dayazlaşdırar.

Ümumi tarixi anlayışlar müəyyən ictimai-iqtisadi formasiyaya məxsus olan hadisələri əks etdirir və ümumiləşdirir: «qullar» və «quldarlar», «quldarlıq demokratiyası», «təhkimli» və «feodal», «feodal nərdivanı», «proletariat» və «burcuaziya», «muzdlu əmək», «kapitalist manufakturası», «kapitalist fabriki» və s. Bu terminlər müxtəlif siniflərə aiddir.

Ümumi tarixi anlayışlar ümumiləşdirmənin daha yüksək pilləsidir. Onlar şagirdlər üçün daha çətin və dərstdən-dərsə mövzunun daxilində müntəzəm olaraq metodiki iş aparmaq yolu ilə aydınlaşdırılır. Məktəb tarix kursunda əsas və mühüm anlayışlar kimi səciyyələnən ümumi tarixi anlayışların şagirdlər tərəfindən mənimsənilməsi məcburidir. (10, 236)

Psixoloji anlayışlar tarixi prosesin ümumi əlaqələrini və qanunauyğunluqlarını əks etdirirlər. Məsələn, «Məhsuldar qüvvələr», «istehsal münasibətləri», «sinif», «sinfi mübarizə», «dövlət», «mədəniyyət» və s. anlayışları daha çox mürəkkəb və ümumi anlayışlardır.

Sosioloji anlayışlar yalnız tarixi anlayışlar bazasında mənimsənilə bilər. Məsələn, «siniflər» anlayışı «qullar» və «quldarlar», «təhkimli kəndlilər» və «feodallar» anlayışları əsasında mənimsənilir, insanla-şəxslə bağlı anlayışlardır. (11,38)

Tarixi anlayışların təşəkkülü tarixi təsəvvürlərin əmələ gəlməsi ilə qırılmaz surətdə əlaqədardır və onların əsasında baş verir. Tarixi anlayışların təşəkkülü tarixi təsəvvürlər yaratmaqla qırılmaz vəhdət təşkil edir. Təlimin gedişində şagirdlərdə yaranan tarixi təsəvvürün özündə ümumiləşdirmə üçün, təşəkkül tapan anlayış üçün lazımı ünsürlər formalaşır. (12,61) Tarixi təsəvvürlərin yaradılmasında, V-VI siniflərdə tarix təliminin ilk pilləsində əksər hallarda əsas cəhət tam təsvirdir. O, həm də canlı seyretmənin o cəhətini təmin edir ki, həmin cəhət təsəvvürün canlılığı və konkretliyi üçün lazımdır. Məsələn, orta əsr qəsrinin tam təsvirində tipik, səciyyəvi hissələr və xüsusiyyətlər: mənzərə təsviri və təhlili təsvir əsas cəhətdir. Hələ V-VI siniflərdə şagirdləri tarixi hadisələrdəki başlıca, ümumi, mühüm cəhətləri seçib ayırmağa, ümumiləşdirmələr etməyə öyrətmək, onların fikrini fərdidən ümumiyyə, sadədən mürəkkəb anlayışa doğru yüksəltmək lazımdır. (3,21)

Tarixi anlayışın təşəkkülü aşağıdakı cəhətlərin köməyi ilə yarana bilər: tarixi hadisənin bütöv mənzərəsinin (ifadəli nəqletmə və ya təsvir) yaradılması zamanı; hadisənin mühüm əlamətlərinin seçilib ayrılması yolu ilə; həmin anlayışı möhkəmləndirən termin haqqında məlumat verilməsi əsasında; anlayışın müəyyən edilməsi yolu ilə; yeni dərslərin izahında və sonrakı dərslərdə yeni anlayışdan istifadə etməklə, yeni termini işlətməklə; yeni anlayış üzərində əməliyyat aparmaqla (məsələn, tapşırıqın verilməsi, fərdi işin tapşırılması, metodiki təcrübənin tətbiq edilməsi və ya şagirdin tədqiqata cəlb edilməsi yolu ilə) və.s. (13,20)

Tarixi anlayışların təşəkkül etdirilməsinin həm «klassik» metodu, həm də müasir metodu mövcuddur. Məsələn, «mədəniyyət» anlayışı ilk dəfə olaraq qədim Yunanıstanın materialına daxil edilmişdir. Sonralar qədim Yunanıstanın materialında bu ilkin, təqribi anlayış yeni hadisələrin daxil edilməsi ilə zənginləşir, dəqiqləşir, konkretləşir: «Məktəb, olimpiya oyunları, teatr, memarlıq və heykəltəraşlıq, yazı və elm – bunlar hamısı mədəniyyətdir». Məhz sadalama yolu ilə mədəniyyət tarixi anlayışını, onun tərkib hissələri olan elm, musiqi, memarlıq, teatr, kino və.s. anlayışları izah və dərk etmək olar.

Misal göstərmək yolu ilə anlayışın təşəkkülü – ən sadə üsullardan biridir. Belə ki, “Müxalif qüvvələr, “separatizm, “Müxalifət partiyası, «müxalifət» anlayışlarını, XIX əsrdə İngiltərədəki parlament mübarizəsini və ya müxalif qüvvələr, separatizm və digər anlayışları misal göstərmək və aydınlaşdırmaqla mümkündür.

Yeni tarixi anlayışlar şagirdlər üçün yeni tarixi hadisələrin şərh edilməsi ilə eyni zamanda daxil edilə, sonra onların təhlili ümumiləşdirilməsi gedişində dəqiqləşdirilə və terminlə möhkəmləndirilə bilər. Tarixi anlayışın inkişaf etdirilməsi və zənginləşdirilməsi onun daha da konkretləşdirilməsi yolu ilə, yeni cəhətlərin digər anlayışlarla əlaqələrinin, münasibətlərinin, yeni mühüm əlamətlərinin göstərilməsi yolu ilə mümkündür. (14,III)

Bəzi hallarda isə tarixi anlayışların «parçalanması», tarixi inkişafın ziddiyyətlərini, müxtəlifliyini, dialektikasını daha dəqiq əks etdirən yeni, yaxud müxtəlif anlayışlar əmələ gəlməsi yolu ilə xarakterizə olunur.

Anlayışın parçalanmasına milli birlik vəzifəsi haqqında anlayışın inkişaf etdirilməsi misal ola bilər. «Almaniyada 1848-ci il inqilabı», «Almaniyanın birləşdirilməsi», «İtaliyanın birləşdirilməsi» mövzularının materiallarında o iki anlayışa: «aşağıdan birləşdirmə» və «yuxarıdan birləşdirmə» anlayışlarına parçalanır.

Müəllim ictimai-tarixi hadisəni əks etdirən anlayışları tədricən açıb göstərərək və dərinləşdirərək çalışır ki, şagirdlər tərəfindən mənimsənilən bu anlayışlarda tarixi hadisələrin inkişafı, onların birindən digərinə keçməsi dialektikası öz əksini tapmış olsun.

ƏDƏBİYYAT:

1. İnteraktiv kurikulum:mahiyyəti və nümunələr.Bakı,2005,211 s.
2. Ağayev S.Ə. Orta təhsilin vəzifəsi.Bakı Dövlət Universitetinin xəbərləri (humanitar elmlər seriyası)№2,2008,227-231 s.
3. F.P.Korovkin, N.İ.Zaprocets.V-VI siniflərdə qədim və orta əsrlər tarixi tədrisinin metodikası.Bakı,1977,93 s.
4. Müəllim hazırlığının və orta təhsilin perspektivləri.Bakı,2005, 474s.
5. Paşayev N. Tarixin tədrisi metodikası.Bakı,1972,175 s.
6. Uşinskiy K.D.Sobr. soç.,t.,7.M.,1949,332s.
7. Uşinskiy K.D.Sobr. soç.,t.10.M.,-L.,1959,422 s.
8. Veysova Z. Fəal təlim metodlarına giriş kursu.Bakı,2004,109 s.
9. Vaqin A.A.Metodika obuçeniə istorii v şkole M.,1972,472 s.
10. Ağayev Ə.Azərbaycan ictimai-pedoqogi fikrində şəxsiyyətin formalaşması problemi.Bakı,2005,395 s.
11. Məktəb pedaqogikası. (Q.İ.Şukinanın redaksiyası ilə). «Maarif nəşriyyatı», Bakı, 1982. (Tərcümə.)
12. Əsgərov Ş. Təhsilimiz dünən, bu gün və sabah. Bakı, 2000, 286 s.
13. Təhsilin humanistləşdirilməsi yolu ilə yeni təfəkkürün inkişafı. Bakı,1999, 60 s.
14. Qasimov C. Yaddaşın bərpası. Bakı,1999,159 s.

МАРАЛ ТАЛЫБОВА
e-mail: eyvazova158@mail.com

**ЗАРОЖДЕНИЕ ИСТОРИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ И РАЗВИТИЕ
ИСТОРИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ У ШКОЛЬНИКОВ**

Изучение истории в общеобразовательных школах требует от учащихся понимания истории в контексте времени, умение определить время происхождения тех или иных событий. Лента времени является важным средством, используемым на уроках для изучения хронологии и развития исторических представлений о давнем прошлом. Усвоение хронологии дает возможность не только запоминать даты, но и правильно воспринимать последовательность исторических событий и понимать взаимосвязь между ними.

Живое представление об историческом прошлом создается у учеников посредством живой речи преподавателя, впечатляющего изложения, обоснованного изложения посредством использования изображений, четкой характеристики с применением наглядных пособий, использования художественной литературы.

Исторические понятия отражают объективную реальность глубже, полнее и шире. Развитие исторических понятий происходит во время воссоздания общей картины исторических событий путем выделения наиболее важных признаков этих событий, для определения этого понятия, во время объяснения нового урока и закрепления пройденного материала на следующем уроке на основании предоставления информации о термине, закрепляющем это понятие.

MARAL TALIBOVA
e-mail: eyvazova158@mail.com

DETERMINATION OF HISTORICAL CONCEPTIONS AND DEVELOPMENT OF COMMON HISTORY TERMS

The study of history in secondary schools requires students to understand the history in the context of time as well as the ability to determine the time of origin of certain events. Tape time is an important tool used in the classroom for the study of chronology and historical development of ideas about the recent past. Assimilation of history provides an opportunity not only to remember the date but also to correctly perceive the sequence of historical events and understand the relationship between them.

Live performance of the historical past is created by an impressive presentation, informed presentation through the use of images, teacher's live speech to the students, precise performance with visual aids and the usage of literature. Common history terms usually reflect the objective reality even deeper, wider and more clearly. The development of common history terms occurs during the re-establishment of the general picture of historical events by providing the most important features of these events to define this concept while explaining the new lesson and consolidate the material at the next lesson based on the prevision of information about the term which enshrines the concept.

Rəyçilər: t.e.n. M. Məmmədov, t.e.d. A.C. İsgəndərov

Bakı Dövlət Universitetinin Tarix fakültəsi Mənbəşünaslıq, tarixşünaslıq və metodika kafedrasının 8 sentyabr 2010-cu il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür. (protokol № 04)